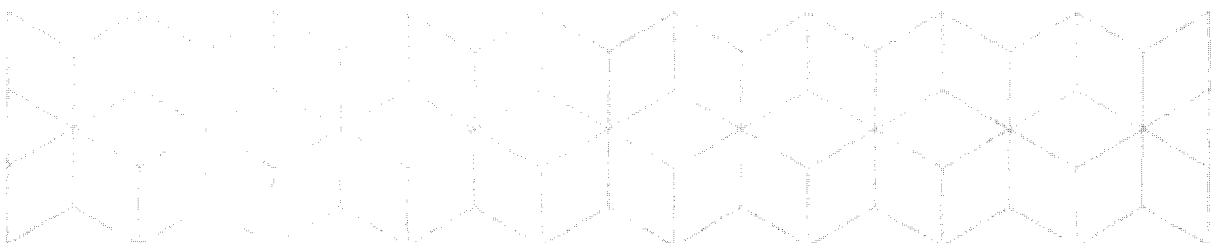

EKSAMEN

Emnekode: SFB10711	Emnenavn: Metodekurs 1: statistikk, deleksamen
Dato: 4. januar 2017	Eksamenstid: 4 timer
Hjelpemidler: Kalkulator og vedlagt formelsamling m/tabeller	Faglærer: Hans Kristian Bekkevard
<p>Om eksamensoppgaven og poengberegning:</p> <p>Oppgavesettet består av 11 sider inklusiv denne forsiden, hvorav de 7 siste er formelsamling og tabeller.</p> <p>Kontroller at oppgaven er komplett før du begynner å besvare spørsmålene.</p> <p>Oppgavesettet består av 8 oppgaver.</p> <p>Alle oppgavene skal besvares og hver deloppgave teller likt ved sensureringen.</p>	
Sensurfrist: 26.01.2017	
Karakterene er tilgjengelige for studenter på Studentweb senest 2 virkedager etter oppgitt sensurfrist. www.hiof.no/studentweb	

Oppgave 1

Omtrent 8 % av alle menn er fargeblinde. Det tilsvarende tallet for kvinner er 0,64 %.

- a) Bestem den totale sannsynligheten for at en tilfeldig person er fargeblind.
- b) Blant alle fargeblinde velger vi tilfeldig ut en person. Hva er sannsynligheten for at denne personen er en mann?

Oppgave 2

Vi antar at vekten X i kg for en voksen mann er normalfordelt med forventning $\mu=80$ og standardavvik $\sigma = 15$.

- a) Finn sannsynligheten for at en tilfeldig mann veier mer enn 95 kg.
- b) I en gruppe på 4 tilfeldig valgte menn, finn sannsynligheten for at minst en av dem veier mer enn 95 kg.
- c) Den samlede vekten av alle personer i en og samme heis kan ikke være mer enn 850 kg. Finn sannsynligheten for at vektgrensen overskrides når 10 tilfeldige menn går inn i heisen.

Oppgave 3

Du er på ferie i Burkina Faso, og ved en tilfeldighet blir du bedt om å svare på en lokal kunnskapstest. Kunnskapstesten er av typen flervalgsoppgave, det er i alt 15 spørsmål og hvert spørsmål har 4 svaralternativ der bare ett av svaralternativene er riktig. Du kan ikke språket, derfor må du bare tippe.

- a) Hvor mange ulike svarkombinasjoner finnes det i alt?
- b) Hvor mange av disse svarkombinasjoner har 14 rette og 1 galt svar?
Hvor mange av disse svarkombinasjoner har 13 rette og 2 gale svar?
- c) Vi lar X være antall rette svar du får på kunnskapstesten. Hva slags fordeling har X ? Beregn også $E(X)$ og standardavviket til X .
- d) Hva er sannsynligheten for at du får akkurat 3 rette på kunnskapstesten? Hva er sannsynligheten for at du får maksimalt 3 rette på kunnskapstesten?

Oppgave 4

Vi krysser erteblomster som har grønne belger med erteblomster som har gule belger. Vi lar X være antall av avkommet som har gule belger, da er $X \sim \text{bin}(n, p)$. I et forsøk med kryssede erteblomster fikk vi 152 blomster med gule belger og 428 blomster med grønne belger.

- Lag et 95 % konfidensintervall for p ut fra dette forsøket.
- I følge Mendels arvelære skal 25 % av avkommet i forsøket beskrevet ovenfor få gule belger. Test resultatene i stikkprøven mot en nullhypotese om at $p \leq 0,25$. Bruk 5 % signifikansnivå
- Beregne p -verdien til testen i b).

Oppgave 5

I en kommune blir det i gjennomsnitt født 2,8 barn per døgn. Vi antar at antall fødte er Poissonfordelt.

Hva er sannsynligheten for at det en dag blir født:

- ingen barn
- mer enn ett barn

Oppgave 6

Anta at du har undersøkt hva gjennomsnittlig begynnerlønn for nyutdannede økonomer (bachelor i ØKAD-fag) er og at du etter å ha spurt 10 personer kom frem til et snitt på 439 000 og et estimert standardavvik på 60 000.

- Beregn et 95 % konfidensintervall for gj. snittlig begynnerlønn for nyutdannede økonomer (μ).
- Foreta en hypotesetest på 5 % konfidensnivå for å avgjøre om gjennomsnittlig begynnerlønn for nyutdannede økonomer er over 400 000.

Oppgave 7

Anta at 80 % av studentene leser nettutgaven av lokalavisa, at 48 % av studentene leser papirutgaven av lokalavisa og at 96 % av studentene leser nettutgaven og/eller papirutgaven av lokalavisa.

La N angi begivenheten at en student leser nettutgaven av lokalavisa, og la P angi begivenheten at en student leser papirutgaven av lokalavisa.

- Hva er sannsynligheten for at en student både leser nettutgaven og leser papirutgaven?
- Er N og P avhengige eller uavhengige hendelser? Begrunn svaret.

Oppgave 8

I en avdeling er det 10 ansatte, 4 menn og 6 kvinner. Vi skal trekke ut tre personer som skal representere avdelingen i NM i dart.

Vi lar X være antall menn i utvalget.

- a) Sett opp sannsynlighetsfordelingen for X .
- b) Beregn sannsynligheten for at det er flere menn enn kvinner i utvalget.

Formelsamling i statistikk 1

Kapittel 3

Grunnleggende formler i sannsynlighetsregningen

Komplementregel	$P(\bar{A}) = 1 - P(A)$
Generell addisjonssetning	$P(A \cup B) = P(A) + P(B) - P(A \cap B)$
Betinget sannsynlighet	$P(A B) = \frac{P(A \cap B)}{P(B)}$
Multiplikasjonsregel	$P(A \cap B) = P(B \cap A) = P(B) \cdot P(A B) = P(A) \cdot P(B A)$
Bayes lov	$P(B A) = \frac{P(B) \cdot P(A B)}{P(A)}$
Total sannsynlighet	$P(A) = \sum_{i=1}^n P(A B_i) \cdot P(B_i)$
Uavhengighet	$P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B) \quad P(A B) = P(A)$ $P(B A) = P(B)$

Kombinatorikk

La n være antall mulige utfall i én trekning, og k antall trekninger.

Ordnet utvalg med tilbakelegging	$m = n^k$
Ordnet utvalg uten tilbakelegging	$P_{n,k} = \frac{n!}{(n-k)!}$
Uordnet utvalg uten tilbakelegging	$C_{n,k} = \binom{n}{k} = \frac{n!}{(n-k)! \cdot k!}$

Kapittel 4

Generelt om sannsynlighetsfordelinger

Fordelingsfunksjon	$F(x) = P(X \leq x)$ $P(a < X \leq b) = F(b) - F(a)$ $P(X > a) = 1 - F(a)$ $P(X \leq b) = F(b)$
Forventning	$\mu = E(X) = \sum_{\text{alle } x_i} x_i \cdot P(X = x_i)$ $\mu = E(X) = \int_{-\infty}^{\infty} xf(x)dx$ $E(a) = a$ $E(bX) = bE(X)$ $E(a + bX) = a + bE(X)$ $E(a + bX + cX^2) = a + bE(X) + cE(X^2)$ $E[g(X)] = \sum_{\text{alle } x_i} g(x_i) \cdot P(X = x_i)$
Varians	$\sigma^2 = \text{Var}(X) = E[(X - \mu)^2] = E(X^2) - \mu^2$ $\text{Var}(X + a) = \text{Var}(X)$ $\text{Var}(bX) = b^2\text{Var}(X)$ $\text{Var}(bX + a) = b^2\text{Var}(X)$
Standardavvik	$\sigma = SD(X) = \sqrt{\text{Var}(X)}$
Kovarians	$\text{Cov}(X, Y) = E[(X - \mu_X)(Y - \mu_Y)] = E(X \cdot Y) - \mu_X \cdot \mu_Y$
Korrelasjon	$\rho(X, Y) = \text{Corr}(X, Y) = \frac{\text{Cov}(X, Y)}{\sigma_X \cdot \sigma_Y}$

Kapittel 5

Spesielle diskrete sannsynlighetsfordelinger

Binomisk fordeling	$X \sim \text{bin}(n, p)$ $P(X = x) = \binom{n}{x} p^x (1-p)^{n-x}$ $E(X) = np \quad \text{Var}(X) = np(1-p)$
Hypergeometrisk fordeling	$X \sim \text{hypergeom}(N, M, n)$ $P(X = x) = \frac{\binom{M}{x} \cdot \binom{N-M}{n-x}}{\binom{N}{n}}$ $E(X) = np \quad \text{Var}(X) = np(1-p) \cdot \frac{N-n}{N-1} \quad \text{der } p = \frac{M}{N}$
Poiissonfordeling	$P(X = x) = \frac{(\lambda t)^x}{x!} e^{-\lambda t}$ $E(X) = \lambda t \quad \text{Var}(X) = \lambda t$

Spesielle kontinuerlige sannsynlighetsfordelinger

Ekspensialfordeling	$T \sim \text{eksp}(\lambda)$ $f(t) = \lambda e^{-\lambda t}, \quad F(t) = 1 - e^{-\lambda t} \quad \text{for } t > 0$ $\mu = E(T) = \frac{1}{\lambda} \quad \text{Var}(T) = \frac{1}{\lambda^2}$
Standard normalfordeling	$Z \sim N(0, 1)$ $Z = \frac{X - \mu}{\sigma} \quad P(Z \leq z) = G(z)$
Generell normalfordeling	$X \sim N(\mu, \sigma)$ $F(x) = G\left(\frac{x - \mu}{\sigma}\right)$

Tilnærminger

Sentralgrenseteoremet	La X_1, X_2, \dots, X_n være uavhengige variabler fra samme sannsynlighetsfordeling med forventning μ og standardavvik σ . Da er $\bar{X} = \frac{1}{n}(X_1 + X_2 + \dots + X_n)$ tilnærmet $N\left(\mu, \frac{\sigma}{\sqrt{n}}\right)$ og summen $X_1 + X_2 + \dots + X_n$ tilnærmet $N(n\mu, \sqrt{n}\sigma)$
-----------------------	--

Kapittel 6

Punkttestimering

Estimering av μ	$\hat{\mu} = \bar{X} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i$ $E(\bar{X}) = \mu \quad \text{Var}(\bar{X}) = \frac{\sigma^2}{n} \quad SE(\bar{X}) = \frac{\sigma}{\sqrt{n}}$
Estimering av σ^2	$S^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2 \quad E(S^2) = \sigma^2$
Estimering av p	$\hat{p} = \frac{X}{n} \quad SE(\hat{p}) = \sqrt{\frac{\hat{p}(1-\hat{p})}{n}}$

Konfidensintervall

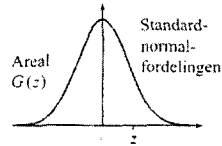
Z-intervall (kjent σ) $100(1 - \alpha)$ % for μ	$\left[\bar{X} - z_{\alpha/2} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}}, \bar{X} + z_{\alpha/2} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}} \right]$
Lengde av Z-intervall	$L = 2 \cdot z_{\alpha/2} \cdot \frac{\sigma}{\sqrt{n}}$
T-intervall (ukjent σ) $100(1 - \alpha)$ % for μ	$\left[\bar{X} - t_{\alpha/2} \cdot \frac{S}{\sqrt{n}}, \bar{X} + t_{\alpha/2} \cdot \frac{S}{\sqrt{n}} \right]$
Konfidensintervall $100(1 - \alpha)$ % for p	$\left[\hat{p} - z_{\alpha/2} \cdot \sqrt{\frac{\hat{p}(1 - \hat{p})}{n}}, \hat{p} + z_{\alpha/2} \cdot \sqrt{\frac{\hat{p}(1 - \hat{p})}{n}} \right]$

Hypotesetesting

Z-test av μ (når σ er kjent)	$Z = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{\sigma}{\sqrt{n}}}$
T-test av μ (når σ er ukjent)	$T = \frac{\bar{X} - \mu_0}{\frac{S}{\sqrt{n}}}$
Z-test av p	$Z = \frac{\hat{p} - p_0}{\sqrt{\frac{p_0(1 - p_0)}{n}}}$

E.3 Kumulativ standardnormalfordeling

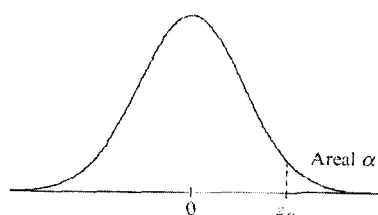
Tabellen viser Gauss-funksjonen $G(z)$ for forskjellige valg av z .

z	0,00	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09
-3,00	,0013	,0013	,0013	,0012	,0012	,0011	,0011	,0011	,0010	,0010
-2,90	,0019	,0018	,0018	,0017	,0016	,0016	,0015	,0015	,0014	,0014
-2,80	,0026	,0025	,0024	,0023	,0023	,0022	,0021	,0021	,0020	,0019
-2,70	,0035	,0034	,0033	,0032	,0031	,0030	,0029	,0028	,0027	,0026
-2,60	,0047	,0045	,0044	,0043	,0041	,0040	,0039	,0038	,0037	,0036
-2,50	,0062	,0060	,0059	,0057	,0055	,0054	,0052	,0051	,0049	,0048
-2,40	,0082	,0080	,0078	,0075	,0073	,0071	,0069	,0068	,0066	,0064
-2,30	,0107	,0104	,0102	,0099	,0096	,0094	,0091	,0089	,0087	,0084
-2,20	,0139	,0136	,0132	,0129	,0125	,0122	,0119	,0116	,0113	,0110
-2,10	,0179	,0174	,0170	,0166	,0162	,0158	,0154	,0150	,0146	,0143
-2,00	,0228	,0222	,0217	,0212	,0207	,0202	,0197	,0192	,0188	,0183
-1,90	,0287	,0281	,0274	,0268	,0262	,0256	,0250	,0244	,0239	,0233
-1,80	,0359	,0351	,0344	,0336	,0329	,0322	,0314	,0307	,0301	,0294
-1,70	,0446	,0436	,0427	,0418	,0409	,0401	,0392	,0384	,0375	,0367
-1,60	,0548	,0537	,0526	,0516	,0505	,0495	,0485	,0475	,0465	,0455
-1,50	,0668	,0655	,0643	,0630	,0618	,0606	,0594	,0582	,0571	,0559
-1,40	,0808	,0793	,0778	,0764	,0749	,0735	,0721	,0708	,0694	,0681
-1,30	,0968	,0951	,0934	,0918	,0901	,0885	,0869	,0853	,0838	,0823
-1,20	,1151	,1131	,1112	,1093	,1075	,1056	,1038	,1020	,1003	,0985
-1,10	,1357	,1335	,1314	,1292	,1271	,1251	,1230	,1210	,1190	,1170
-1,00	,1587	,1562	,1539	,1515	,1492	,1469	,1446	,1423	,1401	,1379
-0,90	,1841	,1814	,1788	,1762	,1736	,1711	,1685	,1660	,1635	,1611
-0,80	,2119	,2090	,2061	,2033	,2005	,1977	,1949	,1922	,1894	,1867
-0,70	,2420	,2389	,2358	,2327	,2296	,2266	,2236	,2206	,2177	,2148
-0,60	,2743	,2709	,2676	,2643	,2611	,2578	,2546	,2514	,2483	,2451
-0,50	,3085	,3050	,3015	,2981	,2946	,2912	,2877	,2843	,2810	,2776
-0,40	,3446	,3409	,3372	,3336	,3300	,3264	,3228	,3192	,3156	,3121
-0,30	,3821	,3783	,3745	,3707	,3669	,3632	,3594	,3557	,3520	,3483
-0,20	,4207	,4168	,4129	,4090	,4052	,4013	,3974	,3936	,3897	,3859
-0,10	,4602	,4562	,4522	,4483	,4443	,4404	,4364	,4325	,4286	,4247
-0,00	,5000	,4960	,4920	,4880	,4840	,4801	,4761	,4721	,4681	,4641
0,00	,5000	,5040	,5080	,5120	,5160	,5199	,5239	,5279	,5319	,5359
0,10	,5398	,5438	,5478	,5517	,5557	,5596	,5636	,5675	,5714	,5753
0,20	,5793	,5832	,5871	,5910	,5948	,5987	,6026	,6064	,6103	,6141
0,30	,6179	,6217	,6255	,6293	,6331	,6368	,6406	,6443	,6480	,6517
0,40	,6554	,6591	,6628	,6664	,6700	,6736	,6772	,6808	,6844	,6879
0,50	,6915	,6950	,6985	,7019	,7054	,7088	,7123	,7157	,7190	,7224
0,60	,7257	,7291	,7324	,7357	,7389	,7422	,7454	,7486	,7517	,7549
0,70	,7580	,7611	,7642	,7673	,7704	,7734	,7764	,7794	,7823	,7852
0,80	,7881	,7910	,7939	,7967	,7995	,8023	,8051	,8078	,8106	,8133
0,90	,8159	,8186	,8212	,8238	,8264	,8289	,8315	,8340	,8365	,8389
1,00	,8413	,8438	,8461	,8485	,8508	,8531	,8554	,8577	,8599	,8621
1,10	,8643	,8665	,8686	,8708	,8729	,8749	,8770	,8790	,8810	,8830
1,20	,8849	,8869	,8888	,8907	,8925	,8944	,8962	,8980	,8997	,9015
1,30	,9032	,9049	,9066	,9082	,9099	,9115	,9131	,9147	,9162	,9177
1,40	,9192	,9207	,9222	,9236	,9251	,9265	,9279	,9292	,9306	,9319
1,50	,9332	,9345	,9357	,9370	,9382	,9394	,9406	,9418	,9429	,9441
1,60	,9452	,9463	,9474	,9484	,9495	,9505	,9515	,9525	,9535	,9545
1,70	,9554	,9564	,9573	,9582	,9591	,9599	,9608	,9616	,9625	,9633
1,80	,9641	,9649	,9656	,9664	,9671	,9678	,9686	,9693	,9699	,9706
1,90	,9713	,9719	,9726	,9732	,9738	,9744	,9750	,9756	,9761	,9767
2,00	,9772	,9778	,9783	,9788	,9793	,9798	,9803	,9808	,9812	,9817
2,10	,9821	,9826	,9830	,9834	,9838	,9842	,9846	,9850	,9854	,9857
2,20	,9861	,9864	,9868	,9871	,9875	,9878	,9881	,9884	,9887	,9890
2,30	,9893	,9896	,9898	,9901	,9904	,9906	,9909	,9911	,9913	,9916
2,40	,9918	,9920	,9922	,9925	,9927	,9929	,9931	,9932	,9934	,9936
2,50	,9938	,9940	,9941	,9943	,9945	,9946	,9948	,9949	,9951	,9952
2,60	,9953	,9955	,9956	,9957	,9959	,9960	,9961	,9962	,9963	,9964
2,70	,9965	,9966	,9967	,9968	,9969	,9970	,9971	,9972	,9973	,9974
2,80	,9974	,9975	,9976	,9977	,9977	,9978	,9979	,9979	,9980	,9981
2,90	,9981	,9982	,9982	,9983	,9984	,9984	,9985	,9985	,9986	,9986
3,00	,9987	,9987	,9987	,9988	,9988	,9989	,9989	,9989	,9990	,9990

Verdien til $G(z)$ er beregnet med Excel-funksjonen `NORMAL.FORDJELING(z;0;1)`

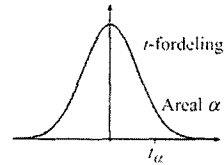
E.4 Standardnormalfordelingens kvantiltabell

α	z_α
0,100	1,282
0,050	1,645
0,025	1,960
0,010	2,326
0,005	2,576
0,001	3,090

E.5 t -fordelingens kvantiltabell

Tabellen viser den kritiske verdien t_{α} for forskjellige valg av nivået α .

Antall frihetsgrader	Areal α					
	0,25	0,1	0,05	0,025	0,01	0,005
1	1,000	3,078	6,314	12,706	31,821	63,656
2	0,816	1,886	2,920	4,303	6,965	9,925
3	0,765	1,638	2,353	3,182	4,541	5,841
4	0,741	1,533	2,132	2,776	3,747	4,604
5	0,727	1,476	2,015	2,571	3,365	4,032
6	0,718	1,440	1,943	2,447	3,143	3,707
7	0,711	1,415	1,895	2,365	2,998	3,499
8	0,706	1,397	1,860	2,306	2,896	3,355
9	0,703	1,383	1,833	2,262	2,821	3,250
10	0,700	1,372	1,812	2,228	2,764	3,169
11	0,697	1,363	1,796	2,201	2,718	3,106
12	0,695	1,356	1,782	2,179	2,681	3,055
13	0,694	1,350	1,771	2,160	2,650	3,012
14	0,692	1,345	1,761	2,145	2,624	2,977
15	0,691	1,341	1,753	2,131	2,602	2,947
16	0,690	1,337	1,746	2,120	2,583	2,921
17	0,689	1,333	1,740	2,110	2,567	2,898
18	0,688	1,330	1,734	2,101	2,552	2,878
19	0,688	1,328	1,729	2,093	2,539	2,861
20	0,687	1,325	1,725	2,086	2,528	2,845
21	0,686	1,323	1,721	2,080	2,518	2,831
22	0,686	1,321	1,717	2,074	2,508	2,819
23	0,685	1,319	1,714	2,069	2,500	2,807
24	0,685	1,318	1,711	2,064	2,492	2,797
25	0,684	1,316	1,708	2,060	2,485	2,787
26	0,684	1,315	1,706	2,056	2,479	2,779
27	0,684	1,314	1,703	2,052	2,473	2,771
28	0,683	1,313	1,701	2,048	2,467	2,763
29	0,683	1,311	1,699	2,045	2,462	2,756
30	0,683	1,310	1,697	2,042	2,457	2,750
31	0,682	1,309	1,696	2,040	2,453	2,744
32	0,682	1,309	1,694	2,037	2,449	2,738
33	0,682	1,308	1,692	2,035	2,445	2,733
34	0,682	1,307	1,691	2,032	2,441	2,728
35	0,682	1,306	1,690	2,030	2,438	2,724
40	0,681	1,303	1,684	2,021	2,423	2,704
45	0,680	1,301	1,679	2,014	2,412	2,690
50	0,679	1,299	1,676	2,009	2,403	2,678
60	0,679	1,296	1,671	2,000	2,390	2,660
70	0,678	1,294	1,667	1,994	2,381	2,648
80	0,678	1,292	1,664	1,990	2,374	2,639
100	0,677	1,290	1,660	1,984	2,364	2,626
1000	0,675	1,282	1,646	1,962	2,330	2,581
10000	0,675	1,282	1,645	1,960	2,327	2,576

Verdien t_{α} er beregnet av Excel-funksjonen TINV(2* α ; frihetsgrad).